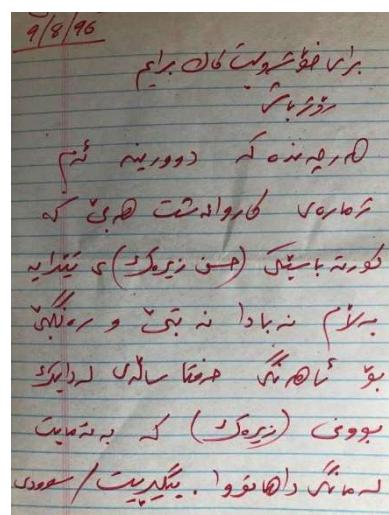

دامەزراشنى حەسەن زيرەك لە رادىيۇ بەغدا!

ھونھەند ھۆمەر دزمىيى، فۇتوكۇپى گۇفارى كاروان، ژمارەسى ۳۱ نىسانى ۱۹۸۵ ئى، لە گەل كورتەنامىيەك نارىبۇو، نۇوسييپۇي: " بىرای خوشەيىست كاڭ برايم، رۆزباش! هەرچەندە كە دوورنىيە ئەم ژمارەدى كاروانەشت ھەبى كە كورتە باسىيىكى (حسن زيرەك) ئى تىدايە، بەلام نەبادا نەتىنى و ۋەنگى بۆ ئاھەنگى حەفتا(حەفتاپېنج سالەي لە دايىك بۇونى (زيرەك) كە بە تمایىت لە مانگى داھاتوا بىيگىرىت/سوودى لى وەرگىرىت. لېرىش سەرەبىست بەتمامىيە شىتىك لەم بارمۇوه پېشكەمش بىكا.

برات ھۆمەر - واشتنن ۹۶/۸/۹

لەم ژمارەيى گۇفارى كاروان، "كەممال رەنۇوف محمدە" لە زير سەرەبىرى "نهىنىي بىيکانى سى گۇرانىي بىيىزى كوردىستان" پاش پىشەكىيەك باس لە سى گۇرانىبىيىز دەكەت سەعىد ناغا "سەعىدناغاي جەزىرىي"، عەلى مەردان و حەسەن زيرەك. نۇوسر بەم شىوپە لە سەر زيرەك دەنۋوسى و يەك لە نەھىيىەكان دەدرىكتى:

بەرھەمەن زیرەك

حەسەن زیرەك

ئەي ئەم؟ راستى يېتكەي- ئەمو- كە ئەممەكدارى گورانىي يادگارى باو و باپيرى بۇو، ئەممەكداريشى بۇ راديو نىشان داوه كە به شىعر (٤) ، (فىلمۇچكىيەنى / فىلمىكى كورت) لە مەر بەشىكى ژيانى ئەم سەردەممە لە بەغداددا گۈراوتەمە دەلىت:

"بغداد، پاك گەرام شارع، چاخانه- بۇوم بە شاگىرى مسافرخانە/ باش كارم ئەكرد رۆز و شەوانە- لە ئوتىل "شما"ل كە جى ى كوردانە/ سەلاح" كۆرى بۇو پىي ى گۇوتەم بدوى- بەخوا ئازايە شەو و رۆز نانۇ/ پىي ى گۇوتەم برا بت بەم بۇ [رەدقى]- ھەولەت بۇ ئەدمەن بەلکو بۆت بلوى/ پىم ووت ئەي برام ئەي لاۋى جەسسور- لە بىردى من ھىچ مەكە ق سور / جنسىم نىيە و خەلکى ئىرمان- مەشۇورم بە [زىرەك] ئاوازى خوانم/ بىردى بۇ راديو بى منەت بە گىيان- جوان رەتى كىرمەن لە پۇلىسەكان/ جوان ناساندى بە "عادل عرفان" (٢٥)- ھەممە كارە بۇو لە راديو كوردان/ گۆتى برام كوردى؟ توش لە خۆمانى- ئا بۆمان بلى بەنى گورانى/ كە بەندىكىم گۇوتەت بە دلى پر لە گىريان- لە خوداوه چەركىيان بۇم بۇو بە بىريان/ گۆتىيان بەراستى لەھەجەھى شىرىئىنە- بەلام داخەكمە كە بى تەمرىنە/ چەندە رېك خەر و سەدای خەمگىنە- چەندە بە جوش و چەندە بەتىنە/ مەخلۇس دامەزرام لە بەشى كوردى- لە راديو "بغداد" ھىڭجار بە مەردى/ زولمىان لى كىرمەن مانگى "٦" دىنار- مانگ لە گەل مانگ زىياديان كەن ناچار

لە نىتو ئەم دىرانەشدا كە رووناكيي ئاوىتىنى راستىن، ناوى (سەلاح) شاياني ناسىنەمە، (پىي ى گۇوتەم برا بت بەم بۇ رادوى... ھەولەت بۇ ئەدمەن بەلکو بۆت بلوى). ئايى ئەم سەلاح ناوه، ئەم - كاك سەلاح- كە كە لە سەر گورانىي "ئەسمەر يارم جووانە" لە سالى ١٩٦٣ دا، لە ئىرماننە نامەي (٢٦) سكالاى بۇ نارد بۇ راديو؟ يان سەلاح ناوايەكىي ترە؟ كاك سەلاھەكە (سەلاح مەممەد حىلىمى) لە نزىكىمە دىناسىن و وەركىر و وىزەوانى راديو كوردى بەغداد بۇو، پىي گۇوتۇوين- ئەم- حەسەن زیرەكى نەھىتىناوه!

ئەي سەلاح كىيە؟ پاش لېپرسىنەمە و گەران بۇ راستىنى، سەلاح ناوهاتە بەرچاۋ و زمان:-

و- من، سەلاح عېرفانم (٢٧) لە زىستانى ١٩٥٠ دا كە چۈوم بۇ بەغداد، بۇ خۇىندىن لە بەشى ئىنگلىزىي كۆلچىي ئاداب و علۇومدا، هەتا سالى ١٩٥٤، لە بەشى كوردىي ئىزاعەدا گۆتارى ھەفتانىم دەربارەي كۆمەلائىتىي و وىزە، پېشکەش دەكرد.

پ: لە ماۋەيدا چى يادگار، بېرەمەرىيەكتە لە گەل گورانىي بىزىك ھەمە؟

و- گەورەتىن يادگار كە من- ھەم بىت و مایەي بەختىارىمە ئەمە، من بۇوم حەسەن زیرەكم نارده ئىزاعەي كوردىي كە پېش چۈونى، ناسىم.

پ: چۈن؟

و- هەتا ئىستا لە ھىچ جىگايىيەدا من ئەم قسىمەن نەكىدووھ و نەم گۇتووھ، ئىلا لە دانىشتىنى تايىھتى خۆمانەدا نىبۇو بىت. گەلەيىك جار نۇو سراوه، لە لايىن حەسەن زىر مەكىش خۇيەوە، چىرۇكى ئەممەش دەگىرېتىمە بۇ سالى ١٩٥٥. مانگى تەمۇوز- بۇو، چۈوم بۇ بەغدا بۇ ئەمە واز لە مودەر رېسىبەتى بەھىنەم- لە ھەلەبجەدا بۇوم- و وزىفەبىيەكى تر بەذۇزمەمە. لە بەغداد لە ئوتىلى - شىمالولكىبىر- دابەزى بۇوم، خاۋەندەكەي حەممە دەروىش كەرىميان پى دەگوت. لە گەل لاۋىك لە ژۇورىك بۇوم. ناوى خەرئاغا بۇو خەلکى

بەرھۇمەن زەھل

قەلادزى كە مەشور بۇو- بە خىرئاغاي ئاغازىن- وا بىزام ئىستاش ماوه و لە قەلادزىدا يە. خدر ئاغا بە منى گوت، كورىك ھەمە، كوردە، زۇر جووان گۇرانىي دەلتىت و دەنگىشى زۇر خۆشە، بېلکو يارمەتىي بەدىت- فقيرە- لە ئىزاعىدا شىتكى دەست بىكۈيت، ئاوا گۇرانىي بلىت! پرسىمارم لى كىرىد كە بىيىنتىت... هاتە بەر دەرگەمكە. لېم پرسى، گوتى، قوربانى چاپوت بىم، قوربانى بالات بىم! ئەم لەھەجىبە لە لای من شىتكى غەریب بۇو ئەم ساتە. زانيم كەمە كوردى ئېرانە. تەماشاشىم كرد- بۆيە- خزمەتچىيە. ئەرزەمكەي پاك دەكردومە. ئىستاكە لە يادىدا يە، سەتەمكەي بەدەستەمە بۇو، ھەرەوھا ئەم گۇينىيە كە ئەرزەمكەي پىن پاك دەكردومە. لە حەلەتىكى زۇر فەقىرىيدا بۇو، ھەممۇسى قۇور و ئاوى ئوتىلى سېرىن بۇو. گوتى: " تو گۇرانىي دەزانى؟" گوتى: "بەللى". گوتى: "دە وەرە زۇرورە بۆم بلى!". گوتى: "ناتۇرانەن لە بەر خودان ئوتىلىمكە، گۇنىي لە دەنگ دەبىت و پىن ناخوشە، وەرە سەربان! كە گوتى؟ وەرە سەربان، ئىۋە خۇتان بېھىمەمە ياد، لە چەلەي ھاوىنى بەغداددا بچىتە سەربانى ئوتىلى، لە قرچەي نىيەرۋۇدا، گۇرانىي بلىت چى شىتكى سەمیر و ئەمنىتىكىيە و خەلک گۆييان، چاپيان لى بىت، دەلىن چى؟ بەلام خدر ئاغا ئىلخاحى زۇر لى كىرىد كە لە گەللى بېرۇم. گوتى" باشە با بىرۇپىن!"

چووينە سەربان. لە سەر دوو قەلۇپرەمىي رەق و ڕەوتى گەرمدا ئەم بەرائىمەرى من و منىش بەرائىمەرى ئەم زۇر لە يېكەمە نزىك بۇوين، خىرئاغاش لە تەنەيشتەمە بۇو. حەسەن كە ئىستا پىنى دەلىن حەسەن زېرەك، دەسى خستە پەنا گۇنىي، دەستى كىرىد بە گۇرانىي منىش حەزم بە گۇرانىي كوردىي دەكرد و لە ئىزاعەش گۆنیم لە ھەممۇ گۇرانىي بېزەكەن ئوسا بۇو. بەلام حەسەن و ئەمان نەھۇو. خوا دەبىزانى چەند كەسانى تر لە پىش مندا گۆييان لى بۇوە و گۆيىشيان نەداوەتى. راومىستا. گوتى: " راومىستە، گۇرانىي خۆت بلى!". گوتى: " ئاخىر تو، خۇ تو گەرمات دەبىت! " گوتى" هېچ، گەرمابىل لە بېر چوووە. گۇرانىي بېكەنلى تو ھېنەدە خۇشە، دەتوانم ھەممۇ نىيەرۋۇنىك بەم گەرمابىل گۆبىت لى بىگرم. تو دەتمەتىت من يارمەتىت بىدمە، وا بىزام دەبىت تو يارمەتىمان بەدەبىت گۆييان لە گۇرانىي بېزەكەن ئەنگەت بەراستى زۇر زۇر خۆشە، ھەلسەتە بچىنە خوارمۇ. نامەنەيىكم بۇ نۇوسى. ئىستاكە زۇر باش دېتەمە يادم كە بە چى شىۋەمەنەيىكم نۇوسى بۇ كاڭ كامىل كاڭ ئەمەن... گوتى: كاڭ كامىل، ئەم كورەتان بۇ دەنلىرىم كە دەبىھەت لە ئىزاعەدا بە گۇرانىي بېز دابمەززىت. من خۆم، لە سەربانى ئوتىكەن ئىمەتىخانمەن كەردووە بە پەلىكى زۇر باشدا سەركەھوتوو. ھەرەوھا گومانم نىيە كەمە لە لاي ئىۋە زۇر باش دەرمەجىت، بېلکو يارمەتىي بەدەبىت و بە گۇرانىي بېز دابمەززىت. چونكە بە راي من لە ھەممۇ گۇرانىي بېزەكەن كە لامان، باشتەرە.

ئەم نامەنەيىك پارەي كەم- زۇر كەم- كە لە تۇوانامدا بۇو، دامى هەتا سووارى پاس بىت و بچىت بۇ ئىزاعە و رېڭايىش بۇ و مەسەن كەردى. پىم گوت، رۆزىكى دووشەممە بچۇ، ئەم دوو شەممەنەيىش دېتەمە ياد. كە رۆزىبىشەت و ھاتەمە، گوتى: " پۇلىسەكانى بەر دەرگا ئەپانەبىشەت بچەمە ژۇرەرەوە! " گوتى: " ئەم نامەكە؟ ". گوتى: " نامەنەيىمان لى وەرگەت بۇيان بىردى! ". پاش چەند رۆزىكى كاڭ كامىل دېبىمە گوتى: " بەللى ھات و رۆزى ئىمەتىخانمان بۇ دانادە. دوواي ئەھەپىش دېمەوە، گوتى قبۇلەمان كەدە بە گۇرانىي بېز؟ بۇ دەنلىباوونى (٢٨) تەواوەتىي، دەربارەي ئەم بەسە پەرسەمان بە مامۇستا كامىل كاڭ ئەمەن كەدە:

و- سەلاح عرفان دەناسىم. كاغەزىكى بۇ نۇوسىم و كورىكى لە گەل ناردىبوو، ئەم كورە، گوايە، حەسەن زېرەكە. پۇلىسەكان مەنعنيان كەردىبوو، بەلام كاغەزەكەييان لى وەرگەت بۇو، گەياندىيانە دەستم. من لە سەر ئەمە، دووبارە پاش چەند رۆزىكى، چاوم بە سەلاح عېرفان كەمەت. بە منى گوت، چىت كەد بۇ مەسەلەي حەسەن زېرەك؟ گوتى، وەعەدى ئىمەتىخانمان بى داۋە. فەقەت ئەمە شەھادەي جنسىيە و دەفتەرە نفووسى ھەمە؟ گوتى: " بەخوا نازانم- بە كاغەزىكەمە- بۇ لاي مەئمۇورى نفووسى سەلیمانى- بابان- ناو

بوو. ئەو دەفتىرى نفووسى بۆ دەرھىنداو ھاتمۇ بەغدا. لېرە بەوايىستەي مودىرى جىسىيەوە. جىسىيەي عىراقىشىم بۆ دەرھىندا، ئىنجا دامان مەزران (٢٩)

پ - ھەفتەي بە چەند؟

و - بە ٢ دىنار. لە پاش مانگىك بۆمان كرد بە ٣ ھەتا گەميشتە ٦ دىنار

پ - رەواجى ھىبۇو؟

و - زۇر زۇر.

پەراويز مکانى گۇوارى كاراوان ژمارەتى ٣١ سالى ١٩٨٥ لايەر مکانى ٩١ ھەتا : ٩٣

٤- شىعەر مکان وەك خۇيان- بى دەستكاريي- نىشانمان داون. سەرچاوه: حەسمەن زيرەك- ھىوا عمر احمد(در). چاپخانەي راپەرین- سليمانى. ١٩٧٦

٥- عادل عرفان/عاديل جەمال عيرفان" ١٩٦٩-١٩١٥ وېزهوان و وەرگىزى رادىۋى كوردىي- ئەم كاتە- كە ئامۆزاي سەلاح عەلى عيرفانە. لە دەستتۇرۇسىكى- ١٩٥٦ يدا-. كە لامانە درەتكەمۈت، جەڭ لە فەرمانى خۆئى، ھەروەھاسى سال- چاودىرى كاروبارى توماركىدى كەردووه، كە گۇرانىي بەرەتكەمۈت، ھەر بۆيىكە- زيرەك- ناوى ھىنداوە. دۇرپىش نىبىي كە سەلاھى ئامۆزاي ئەمەيىشى ھان نەدابىت بۆ يارمەتىي دانى حەسمەن زيرەك.(بنوارە وېنەي عاديل عيرفان).

٦- ئەم نامەيەي زيرەك لە ١٩٦٣/٥/٢٨ ناردۇۋىتى كە رەخنەي گەرتۇوه بۆچى (گۇرانى ئەسمەر يارم جوانە- دەنگى منه لە رادىۋدا بە ناوى احمد شاباز بلاو ئەكىرىتتۇوه)؟ بنوارە باسى بلاو كراومەكاني ئىمە: ھاوكارى - ژ. ٤١٥. ٤١٥ "لايەر مېيىكى نەھىنى حەسمەن زيرەك". لېرەدا شايانى گوتته كە يەكىكى لەوانەي نەھىنى بە نىرخى چەند رۆزگارىكى- زيرەكى- بلاو كردووتۇوه. شاعير حەممە باقىيە. بنوارە رۆزىنامەي (زىن-ژ. ٧، ٩/٨٣، ١٩٧٢ و ١٩٧٢/٨/٣١)

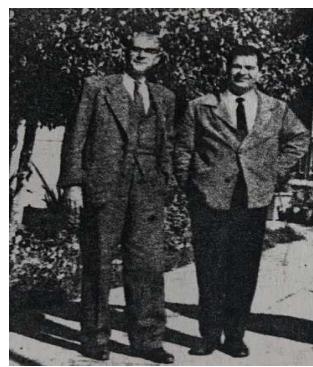
٧- سەلاح عەرمان/سەلاھ عەلى عيرفان. لە ١٨ ئابى ١٩٢٧ دا لە مالى جەمال عيرفانى مامى- گەرەكى كانىسان: سليمانى- ھاتووته دىنيا. لە ١٩٥٤ دا بەشى ئىنگىلىزى كۈلچى ئاداب و علۇومى لە بەغداددا تەمەن كەردووه. چەند فەرمانىيىكى دىبىيەت لە يۈنىسکۆدا. لە ١٩٨٣/٨/١ دا كە مامۆستا بۇوه لە سانھەبىي سليمانىدا. لە سەر داواي خۆئى خانە نىشىن كراوه. لە ١٩٨٣/١١/٢٥ دا گفت و گۇمان لە گەل تومار كەدە- لېرەدا- بە شىۋەبىيىكى رۆزىنامەنۇرسىي بلاومان كەردووه.

٨- لە ١٩٨٤/٣/٦ پەر سەمان بە مامۆستا كاميل كەد و قىسىمان بە بىستان و تومار كەد- وەرگەرت.

٩- لە مەر دامەزراندن و ھىنانى حەسمەن زيرەك، دەبىت ئەم نۇو سىنەيش بەخەنە بەرچاوه كە، يادداشتى دەستتۇرسى ھونەرمەند رەفيق چالاک-ى كۆچ كردو كە لامانە، دەگىرەتتۇوه و دەلىت: "ھەر لە ماوهى داوا نازانم چ سالىكە، رۆزىنەكىان خوالى خوشبو ئەمەن دلاور (ئەكتەرى لى ھاتووی ١٩٥٦/١٩٥٠

برادیو/ک.ر.م) بىٽى وتم كه گورانيي بىزىركى باش هەمە و اله ئوتىلى شىمال لە ميدان. ھەلسايىن چوين كه تمماشا ئەكمم كورىيىك زەبۇن و لاواز. دىشداشىمىكى لىپەردابىه و خەرىكى سېرىنى ناو ھۆلى ئوتىلەكىبىه و ئارەقى شىن و مۇرى كىدۇتتەوھ. پاش دواندىن و گورانى وتن. بىدمان ئەرزۇحالمان پىداو لە ئىستىگە كىدمان بە گورانى بىزى. "ئەميش ئەو كەسىبىه كە لە دوايىدا بەسەدان بەرھەمى گورانى لە عىزاق و ئىراندا ھىننایە ناو ناوان و حىسەن زىرەك بۇ. وەك خۆى بلاومان كىدەوه(ك. ر. م.)

روونكىرىنەوە رىداكىسىۋىنى ۱۰۰ سالەمى زىرەك: ئەم بابەتەمى گۇوارى كاروان لە ھەممۇ رووپەكمەوە وەك خۆى راڭكۈزىراوه.

عادىل عىرفان و سەلاح عىرفان سالى ۱۹۶۱

كاميل كاكە ئەمەمین

